Ad pontes

Marie Šedová*

Mosty slouží nejen k překonávání toků a prohlubní, jež nám staví do cesty příroda, ale též jako metafora pro různá pojítka mezi lidmi, rodinami, národy, státy, kulturami, náboženstvími, dějinnými epochami. Mosty překlenují propasti, mosty spojují, mosty se však také vyhazují do povětří, mohl-li by po nich přejít nepřítel. Mosty se staly symbolem společné evropské měny, kterou snad za pár let budou přetékat i naše peněženky. První krok přes most do rodiny evropských národů jsme učinili loňským referendem, 1. května letošního roku se octneme už na druhém břehu, i když do navázání oněch metaforických pout, abychom se v Evropě cítili jako rovnocenní členové domácnosti, ještě nějakou vzdálenost budeme muset ujít.

Jedním z pevných mostů na evropských cestách je společný právní prostor, který se buduje na zakládajících smlouvách, přijatých závazcích, odvozených normách a také obecně platných právních zásadách, které po staletí vytvářely právní kulturu evropských států. Ta nakonec převážila nad různými historickými animozitami mezi jednotlivými evropskými partnery a přiměla je svěřit řešení svých případných sporů a prosazování zájmů společným orgánům, a tak se dříve nesmiřitelní civilizovaně setkávají na mostech společné politiky.

Mille viae ducunt per saecula Romam a není pochyb, že také kontinentální právní tradice mají svoje kořeny v právu římském, jehož kodifikace z počátku 6.století po Kr. je tím mostem, po němž mohli kráčet tvůrci různých kodifikací národních a jehož základy v podobě právních principů, jako např. *pacta sunt servanda*, jsou ukryty i ve stavbě evropského práva. Byť se více či méně často setkáváme s názorem, že studium římského práva je v dnešní době už zbytečné, anachronické, můžeme se při četbě Digest přesvědčit, že právní situace, v nichž se nacházeli zakladatelé evropské civilizace, právní problémy, jimž čelili, právní otázky, jež si kladli, se v podstatě neliší od situací, problémů a otázek, jež se týkají nás, že jsou obecně lidské, bez ohledu na historickou epochu. Možná by naopak neškodilo více se inspirovat řešeními, jež uváděli ti, *quibus permissum erat iura condere.*

Most se v Digestech vyskytuje ve dvou úryvcích, ve dvou různých kontextech.[1] První se týká práva na zřízení cesty, druhý pak povinností přepravce.

I. Dig.8.3.38 Paulus 1. *Flumine interveniente via constitui potest, si aut vado transiri potest aut* **pontem** *habeat: diversum si pontonibus traicitur. haec ita, si per unius praedia flumen currat: alioquin si tua praedia mihi vicina sint, deinde flumen, deinde titii praedia, deinde via publica, in quam iter mihi adquiri volo, dispiciamus ne nihil vetet a te mihi viam dari usque ad flumen, deinde a titio usque ad viam publicam. sed videamus, num et si tu eorum praediorum dominus sis, quae trans flumen intra viam publicam sint, idem iuris sit, quia via consummari solet vel civitate tenus vel usque ad viam publicam vel usque ad flumen, in quo pontonibus traiciatur vel usque ad proprium aliud eiusdem domini praedium: quod si est, non videtur interrumpi servitus, quamvis inter eiusdem domini praedia flumen publicum intercedat.*

Leží-li v cestě řeka, může se zřídit cesta[2], dá-li se buď (řeka) přejít brodem nebo měla-li by **most**: jinak se (řeka) překročí pomocí přívozu. Totéž, tekla-li by řeka přes pozemek jednoho (majitele): jinak, sousedil-li by tvůj pozemek s mým (tj. napřed můj, pak tvůj), potom (by byla) řeka, potom Titiův pozemek, pak veřejná cesta, k níž chci pro sebe získat právo průchodu, hleďme, aby nic nebránilo poskytnout mi cestu od tebe k řece a pak od Titia až k veřejné cestě. Ale jsi-li majitelem také těch pozemků, které leží mezi řekou a veřejnou cestou, podívejme se, zda jde o totéž (stejné) právo, protože průchod se obvykle počítá až po obec (město) nebo po veřejnou cestu nebo po řeku, která se překračuje přívozem, nebo až po jiný vlastní pozemek téhož majitele: je-li tomu tak, nepředpokládá se, že služebnost je přerušena, jakkoli by mezi pozemky téhož majitele zasahovala veřejná řeka.

Z odpovědi jednoznačně vyplývá, že přístup k veřejné komunikaci museli majitelé pozemků ležících mezi touto komunikací a jinými pozemky umožnit zřízením věcného břemene, tj.omezením svého vlastnického práva ve prospěch jiných osob. Z této povinnosti se nemohli vyvléci. Nemohli umístit na cestu vedoucí přes jejich pozemek tabuli s nápisem „soukromá cesta", zahradit cestu bránou, nebo dokonce postavit do cesty procházejícím obyvatelům zeď, což jsou celkem běžné praktiky některých dnešních majitelů realit v našich končinách, když chtějí dát najevo, kdo je tu pánem.

* Mgr. Marie Šedová, Oddělení Centra jazykového vzdělávání na Právnické fakultě Masarykovy univerzity, Brno

[1] Za poskytnutí relevantních úryvků z Digest vděčím doc. JUDr. M. Židlické, PhD. z Katedry dějin státu a práva PrF MU.

[2] *Via* je právo procházet, hnát dobytek i převážet vůz.

Jejich pohnutkou k takovému jednání přitom často bývá pouze snaha naštvat sousedy, s nimiž se nepohodli. Vymáhání práva u kompetentních míst se v podobných případech dá přirovnat k příslovečnému volání na poušti.

II. Dig.19.2.60.8 Labeo 5 post. a iav.epit. *Vehiculum conduxisti, ut onus tuum portaret et secum iter faceret: id cum* **pontem** *transiret, redemptor eius* **pontis** *portorium ab eo exigebat: quaerebatur, an etiam pro ipsa sola reda*[3] *portorium daturus fuerit. puto, si mulio non ignoravit ea se transiturum, cum vehiculum locaret, mulionem praestare debere.*

Najal sis povoz, aby vezl tvůj náklad a konal cestu s sebou: když povoz přejížděl **most**, vymáhal od něj nájemce toho **mostu** poplatek (clo): byla otázka, zda měl dát poplatek také za samotný vůz. Myslím, že mezkař musí zaplatit, věděl-li, že tudy (přes most) pojede, když povoz pronajímal.

Majitel převáženého nákladu evidentně uzavřel smlouvu o přepravě do cílového místa. Přepravce se zavázal dopravit náklad na místo určení za dohodnutých podmínek. Pokud smlouva zvlášť nezmiňuje dorovnání dalších mimořádných výdajů, které během cesty přepravci vzniknou, je možno předpokládat, že přiměřené riziko je již zahrnuto ve smlouvě původní a přepravce tedy nemůže vymáhat další smluvně neexistující plnění. Poplatky za použití mostů se dnes většinou nevybírají, ale paralela nám přesto nemusí chybět. Zpoplatněno je zejména používání dálnic, a to buď formou mýtného, nebo dálničních známek. V této souvislosti by se hodilo připomenout nepříjemné situace, jimž byli vystaveni francouzští kolegové ze Sceaux, kteří na naši fakultu cestovali přes Vídeň, kam dorazili letadlem. Ve Vídni si najali v půjčovně auto a jeli do Brna. V době, kdy u nás byly zavedeny poplatky za užívání dálnic, přičemž existovaly jen celoroční známky, se stalo, že majitel půjčovny se nenamáhal kolegy upozornit, že u nás musí mít dálniční známku, i když mu řekli, kam jedou, ani jim nepronajal auto vybavené známkou. Jelikož Francouzi většinou nejsou znalí českého jazyka, nevšimli si upozornění na hraničním přechodu, jemuž by ani nerozuměli. Naši přičinliví policisté je pak zastavili a pokutovali. Při vracení vozu se kolegové snažili uplatnit u půjčovatele stížnost, ale ten jakoukoli odpovědnost odmítal. Podle římského práva by byl odpovědný, protože při pronájmu věděl o poplatku a nic nezařídil – nevybavil auto známkou a neinformoval klienta. Tentokrát šlo o rakouského státního příslušníka, tehdy už občana Unie, který byl, jak se zdá, na štíru s přijetím povinnosti, která se vždy k právu váže. Je patrné, že postuláty kladené římským právem jsou nanejvýš aktuální.

Ptáme se často, co získáme vstupem do Evropské unie, co můžeme očekávat na mostě přes bývalou železnou oponu? Doufejme, že to bude mezi jiným i větší úcta k právu, větší důvěra v právní jistoty. Měli bychom se však také ptát, co přineseme my, čím přispějeme k evropské právní kultuře. Kéž by to nebylo hlavně umění zákony obcházet, v němž vynikáme. Naše zkušenost s dlouhým obdobím bezpráví také není k zahození, jen musíme chtít poučit se z našich dějin a o poučení se podělit. Nebude-li nám chybět *bona fides*, poctivý přístup a dobrá vůle, most práva nás přes zvlněné vody evropského sjednocování bez úhony přenese.

[3] Z jazykového hlediska je u obou úryvků zajímavé mj.použití galských slov:
ponto, onis, m. = galská přepravní loď, ponton
reda (raeda), ae, f. = galský čtyřkolý vůz (pro převoz nákladu).